

Éghajlati modellezés

Zsebeházi Gabriella

Bán Beatrix, Király Andrea, Megyeri Otília Anna, Suga Réka

Klímamodellező Csoport, Modellezési Osztály
Országos Meteorológiai Szolgálat

ELTE meteorológus BSc. nyári terepgyakorlat
2020. szeptember 2.

Bevezetés

Milyen tantárgyak keretében tanultatok az éghajlatváltozásról?

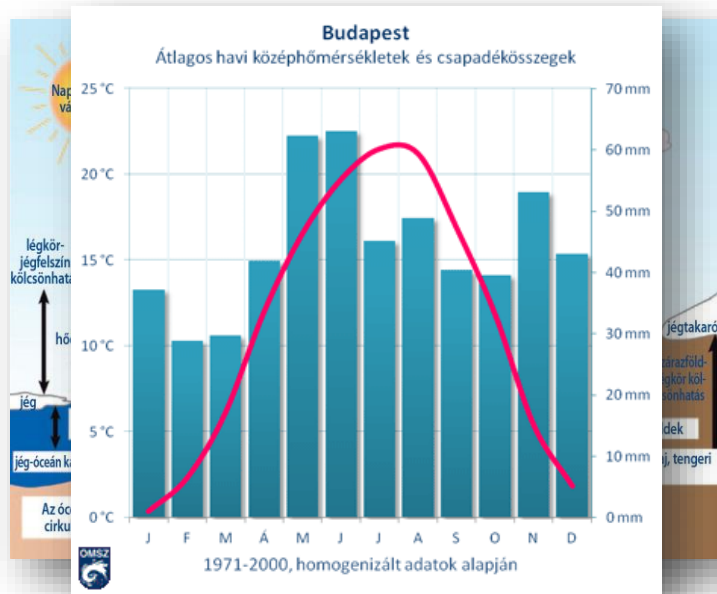
Milyen kérdések foglalkoztatnak leginkább az éghajlatváltozással kapcsolatban?

Szerintetek mit csinál egy klímamodellező?

Elméleti alapok

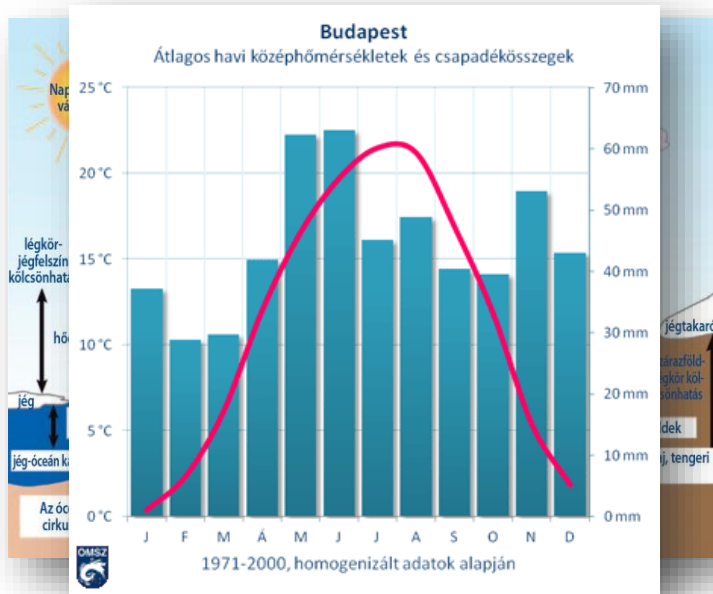
Éghajlat és éghajlatváltozás

Éghajlat

- Az éghajlati rendszer szokásos viselkedése
- A meteorológiai változók statisztikai jellemzőivel írjuk le (pl. átlag, eloszlás)

Éghajlat és éghajlatváltozás

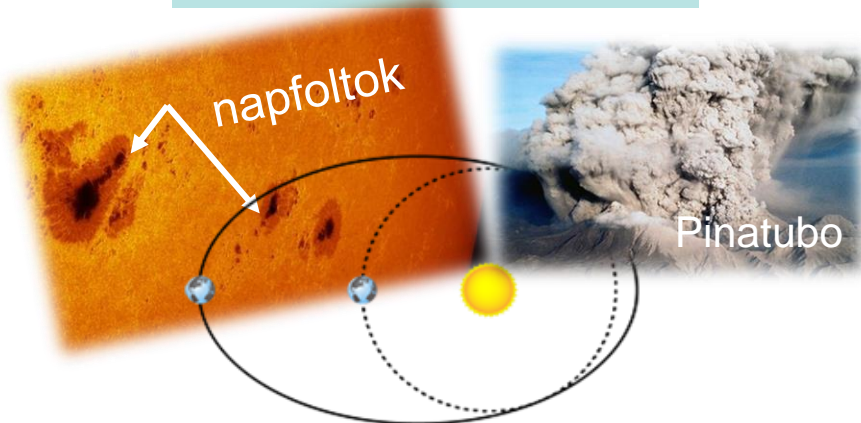
Éghajlat

- Az éghajlati rendszer szokásos viselkedése
- A meteorológiai változók statisztikai jellemzőivel írjuk le (pl. átlag, eloszlás)

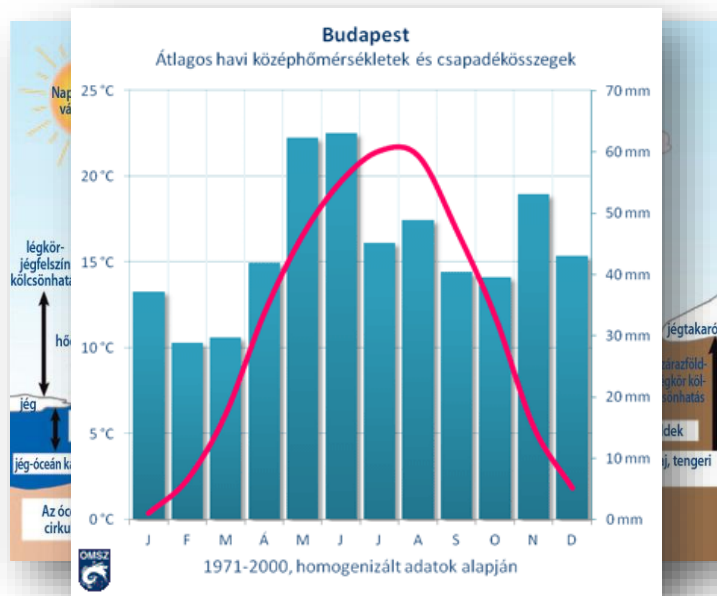
Miért változik?

Természetes tényezők

Emberi tényezők

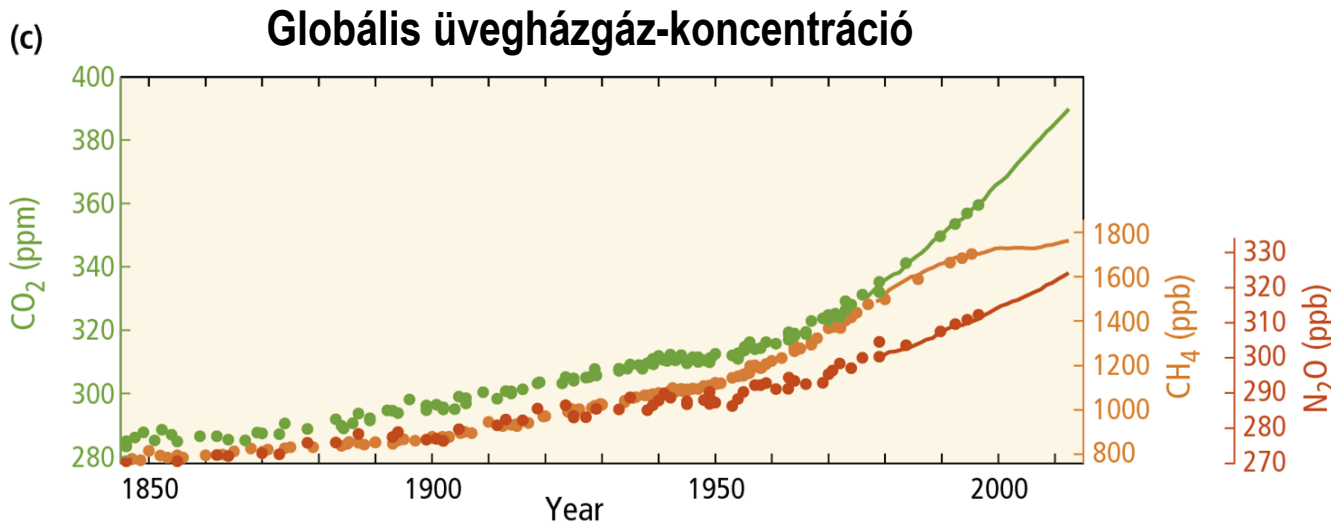
Éghajlat és éghajlatváltozás

Éghajlat

- Az éghajlati rendszer szokásos viselkedése
- A meteorológiai változók statisztikai jellemzőivel írjuk le (pl. átlag, eloszlás)

Miért változik?

A jövőbeli éghajlatváltozás modellezéssel vizsgálható

A hidro-termodinamikai egyenletrendszer

$$\frac{d\vec{V}}{dt} = -\frac{1}{\rho}\nabla p + \vec{g} - 2\vec{\Omega} \times \vec{V}$$

$$\frac{dp}{dt} = -\rho\vec{\nabla}\vec{V}$$

$$\frac{dq}{dt} = -\frac{M}{\rho}$$

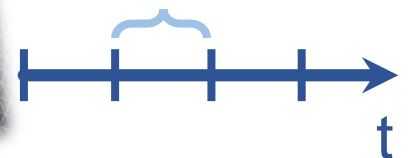
$$\frac{dT}{dt} = \frac{1}{\rho c_p} Q + \frac{RT}{\rho c_p} \frac{dp}{dt}$$

$$p = \rho RT$$

- A légköri folyamatok éghajlati „előrejelzése” hasonló módszerekkel történik, mint az időjárás előrejelzése
- Feladat: az egyenletrendszer megoldása
- A pontos megoldást csak közelíteni tudjuk
- Közelítések, például:

pl. 6 perc

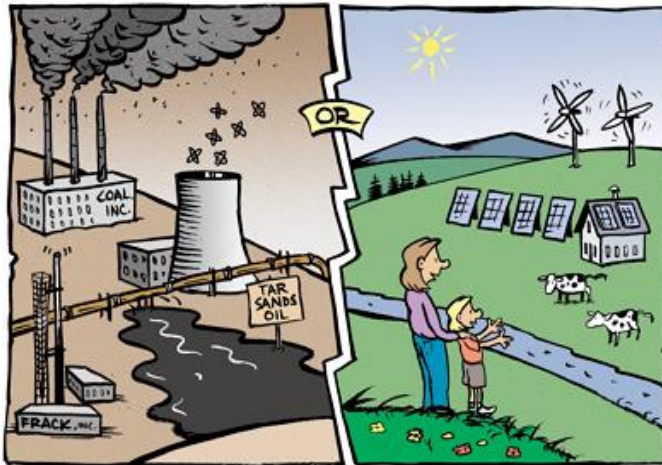
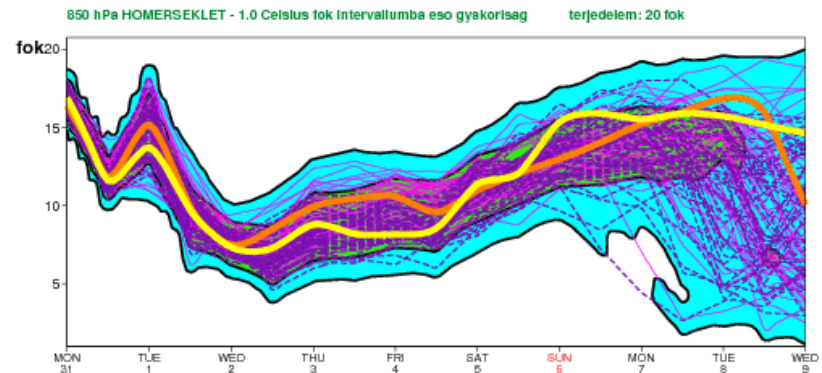

Előrejelzés 100 évre? Hogyan?

Időjárás előrejelzés

- a légköri folyamatok változását tekintjük
- Előrejelzés: pontos időbeli és térbeli leírás
- A kiindulási állapot meghatározása kulcsfontosságú

ECMWF 100 TAGU ENSEMBLE ELOREJELZES: Magyarország
DATUM: 20200831_00_utc Budapest LAT: 47.4 LONG: 19.2

Éghajlat „előrejelzése”

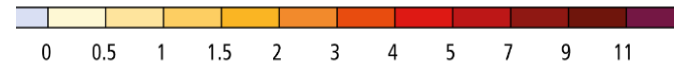
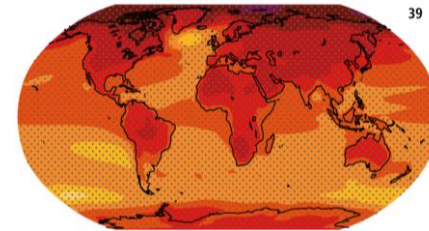
- A légkört a lassú folyamatok (pl. óceáni) kormányozzák → teljes éghajlati rendszert tekintjük
- Szokásos viselkedést írunk le (nem 2050 nyarának időjárása)
- Valamely kényszerre adott választ vizsgáljuk

Éghajlati modellek

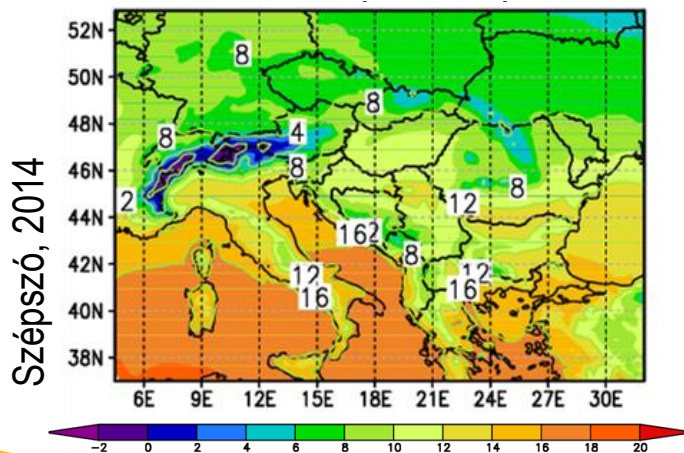
Globális modellek

- Légekőri-óceáni modellek, Föld rendszer modellek, stb.
- Alkalmazás: az éghajlati rendszer válasza a megváltozott kényszerre

A globális átlaghőmérséklet változása [°C] 2081–2100-ra

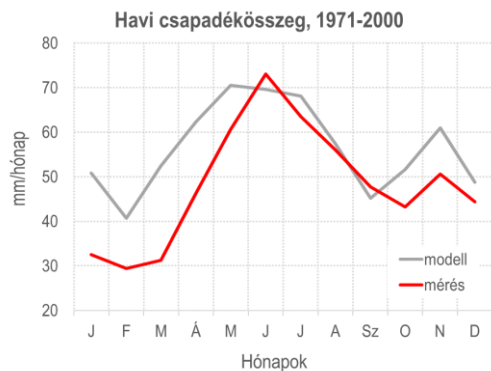
Átlaghőmérséklet [°C], 1961–1990 Regionális (25 km)

Regionális modellek

- Kiseb terület, finomabb felbontás (10-25 km) → folyamatok pontosabb leírása
- Alkalmazás: a globális információ finomítása, a lokális változások vizsgálata

A modellek alkalmazása

Validáció: a modelleredményeket mérésekkel vetjük össze. Elvárt pontosság: az éghajlati jellemzők megfelelő leírása (legalább 30 évet vizsgálva)

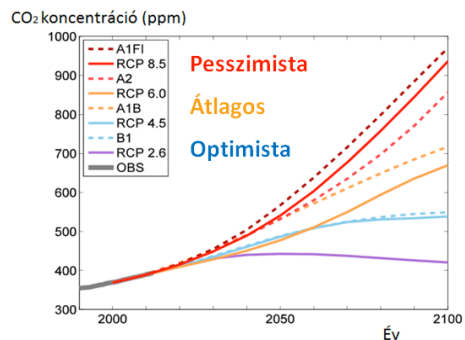
SZIMULÁCIÓ A MÚLTRA

Kényszer: légköri szennyező anyagok **megfigyelt** változása

SZIMULÁCIÓ A JÖVŐRE

Kényszer: légköri szennyező anyagok **forгатókönyvek** szerinti változása

A jövőbeli időszakon az emberi tevékenység leírására **forгатókönyvekkel**.

Ha ... → ... akkor típusú kérdés. → **feltételes projekciók**

A modellezés erőforrásigénye

Egy regionális modell példája

Háttér adatok:

- Horizontális felbontás: 10 km
- Horizontális rácspontok száma: $253 \times 203 = 51\,359$
- Modellszintek száma: 27
- Rácspontok száma összesen: $27 \times 51\,359 = \underline{1,4 \times 10^6}$ rácspont
- Időlépcső hossza: 30s
- Integrálás hossza: 150 év
- Időlépések száma összesen: $(150 \text{ év} \times 365 \text{ nap} \times 24 \text{ óra} \times 3600 \text{ másodperc}) / 30 = \underline{1,6 \times 10^7}$ időlépés

A modellszimuláció elvégzése csak szuperszámítógépen lehetséges.

Gyakorlatban:

- Processzorok száma: 384
- 1 év integrálás futási ideje: ~ 14,5 óra → 150 év: ~ 90 nap
- Tárhelyigénye: ~ 40 TB

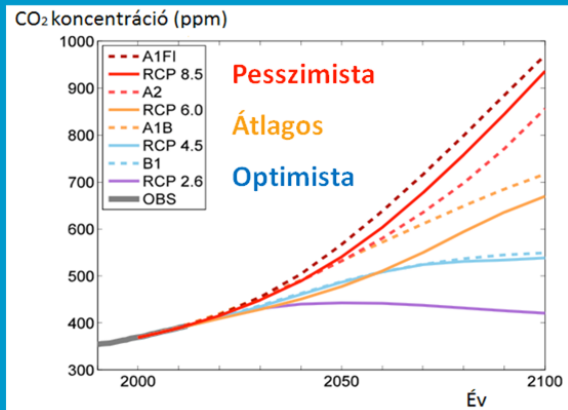

Apollo szuperszámítógép

Egy modellszimuláció nem elég...

A modelleredmények bizonytalanságokkal terheltek

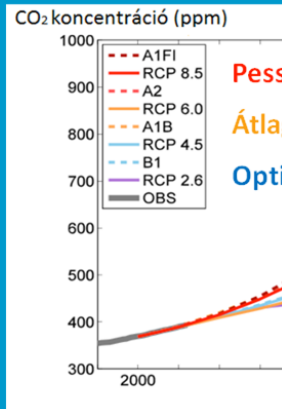
1. Jövőbeli gazdasági-társadalmi változások: csak feltételezések

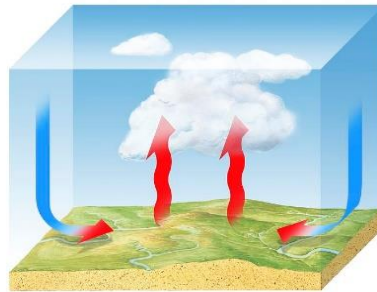
Egy modellszimuláció nem elég...

A modelleredmények bizonytalanságokkal terheltek

1. Jövőbeli gazdasági-társadalmi változások: csak feltételezések

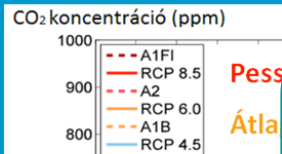
2. Különböző modellek,
különböző közelítő módszerek →
eltérő eredmények

Egy modellszimuláció nem elég...

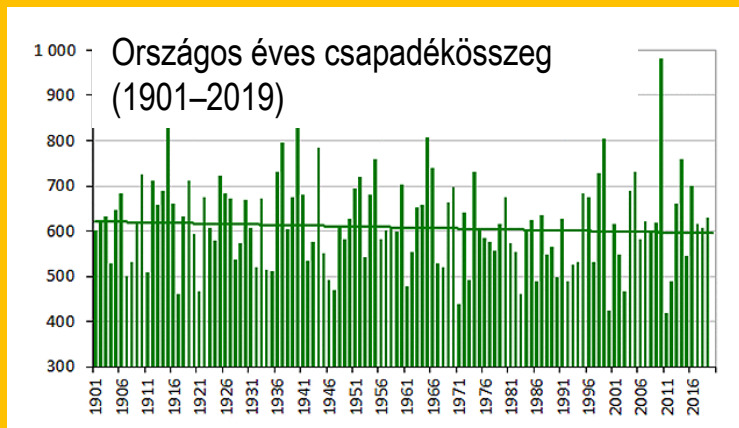
A modelleredmények bizonytalanságokkal terheltek

1. Jövőbeli gazdasági-társadalmi változások: csak feltételezések

2. Különböző modellek,
különböző közelítő módszerek →

3. Természetes változékonyság: az éghajlati rendszer belső tulajdonsága

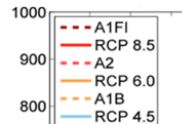

Egy modellszimuláció nem elég...

A modelleredmények bizonytalanságokkal terheltek

1. Jövőbeli gazdasági-társadalmi változások: csak feltételezések

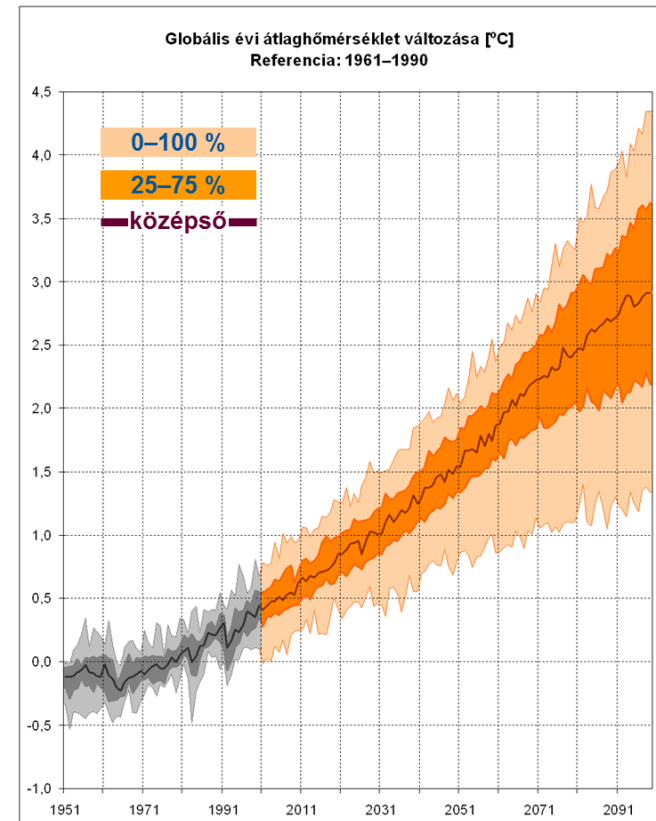
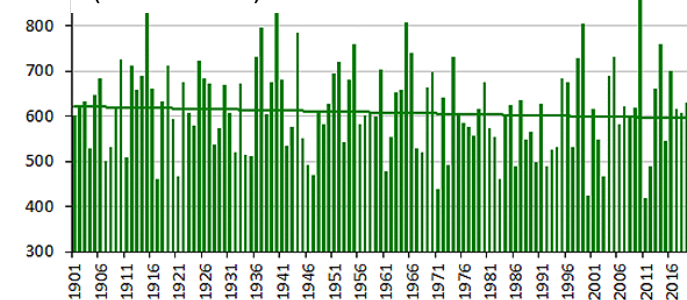
CO₂ koncentráció (ppm)

2. Különböző modellek, különböző közelítő módszerek →

3. Természetes változékonyság: az éghajlati rendszer belső tulajdonsága

Országos éves csapadékösszeg (1901–2019)

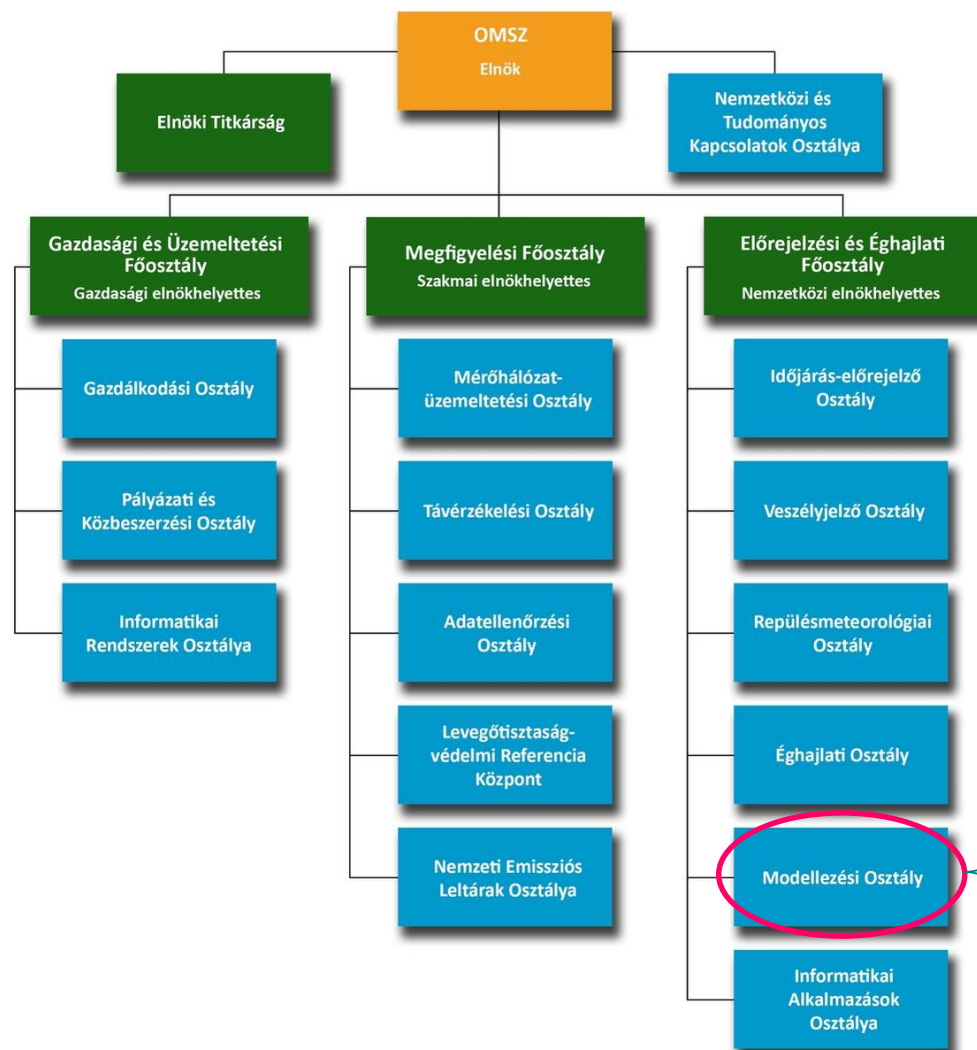

Ensemble technika: egy modellkísérlet helyett több, kismértékben különböző szimuláció

Klímodellezés az OMSZ-ban

A Klímamodellező Csoport

Klímamodellező Csoport

Bán Beatrix

Király Andrea

Megyeri Otília Anna

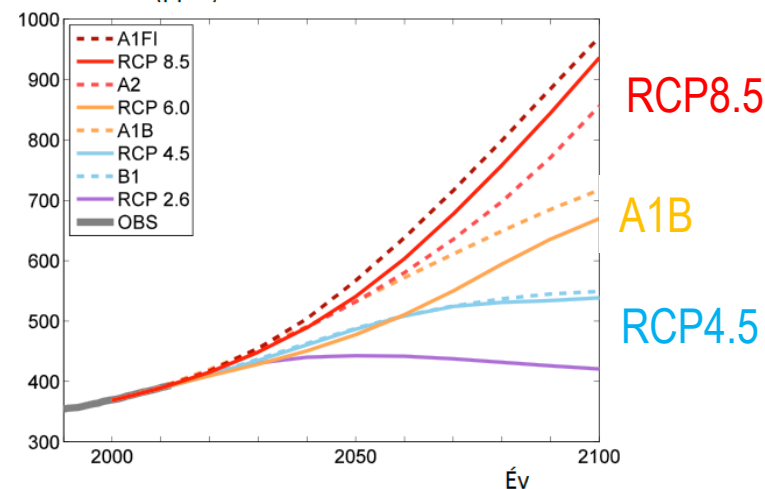
Suga Réka

Zsebeházi Gabriella

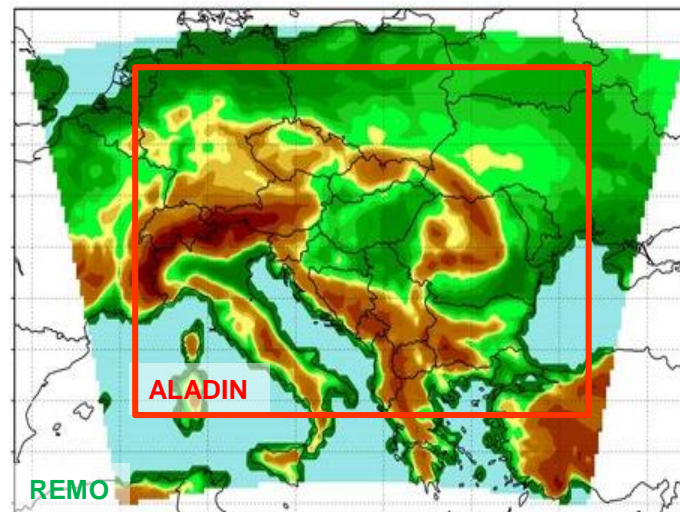
Jelenlegi modellkísérletek

Modell	Felbontás	Időszak	Forgatókönyv
ALADIN	10 km	1961–2100	A1B
REMO	25 km	1951–2100	A1B
ALADIN	10 km	1950–2100	RCP8.5 RCP4.5
REMO (folyamatban)	10 km	1950-2100	RCP8.5 RCP4.5

CO₂ koncentráció (ppm)

- További vizsgálatok európai modelleredmények felhasználásával
- Jövőbeli változások vizsgálata: 2021–2050, 2071–2100
- Referencia: 1971–2000

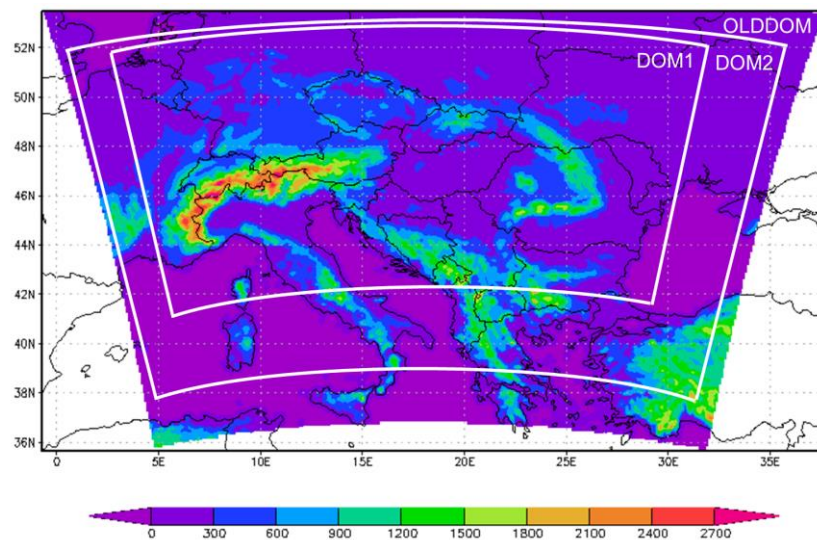
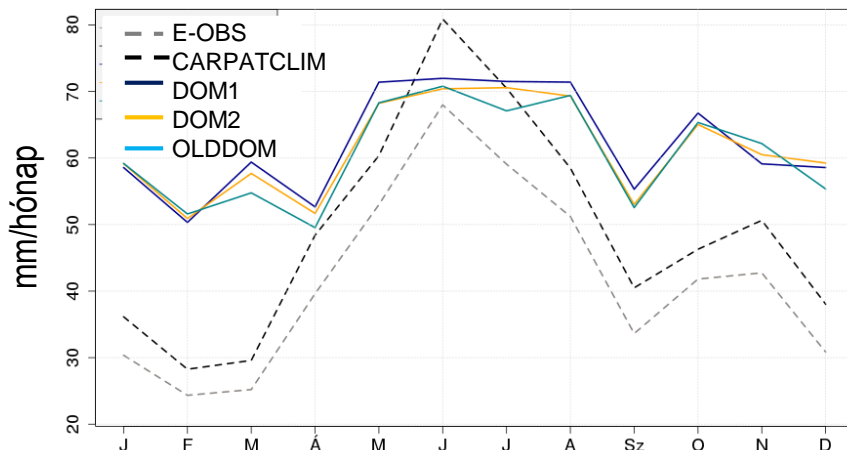

Milyen vizsgálatokat végzünk?

1. Rövid tesztelés

- A REMO regionális klímamodell tartományának megválasztására
- Integrálási időszak: 1971–1980
- Referencia: rácsra interpolált megfigyelés (CarpatClim-Hu és E-OBS)

Havi csapadékösszeg Magyarországon

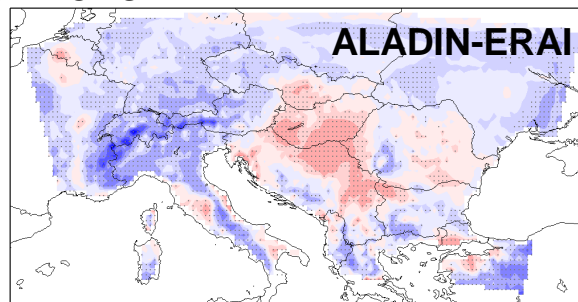
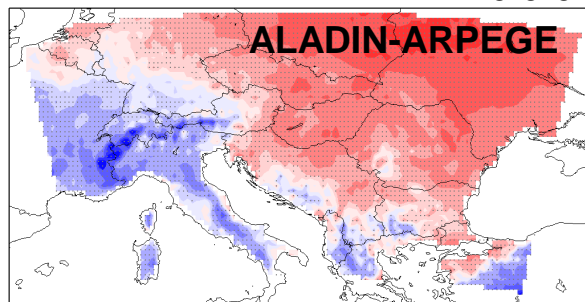
Az egyes modellszimulációk között kis különbségek, de általában a legjobb eredményt a legnagyobb tartományon kaptuk

Milyen vizsgálatokat végzünk?

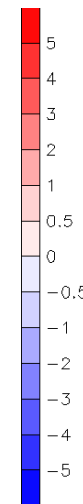
2. Hosszabb validációs vizsgálat (2 szimuláció)

1. Re-analízis (kvázi-valóság) → információ a regionális modell hibájáról
  2. Globális klímamodell → információ a globális és regionális modell együttes hibájáról
- Kiértékelési időszak: 1981–2000
  - Referencia: rácsra interpolált megfigyelés (CarpatClim-Hu és E-OBS)

Az ALADIN modell nyári átlaghőmérséklet-hibája
Referencia: E-OBS

Forrás: Ily et al., 2015

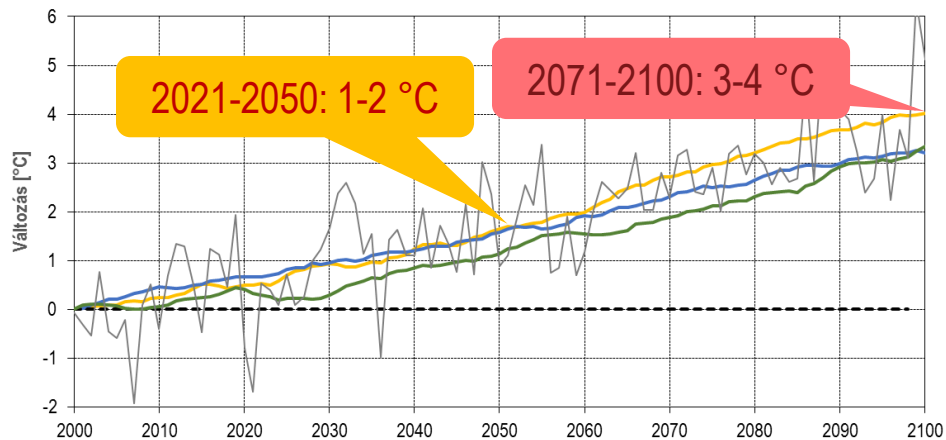
A validációs eredmények értékes információval szolgálnak a modell képességeiről a jövőbeli éghajlatváltozás leírása szempontjából.

Milyen vizsgálatokat végzünk?

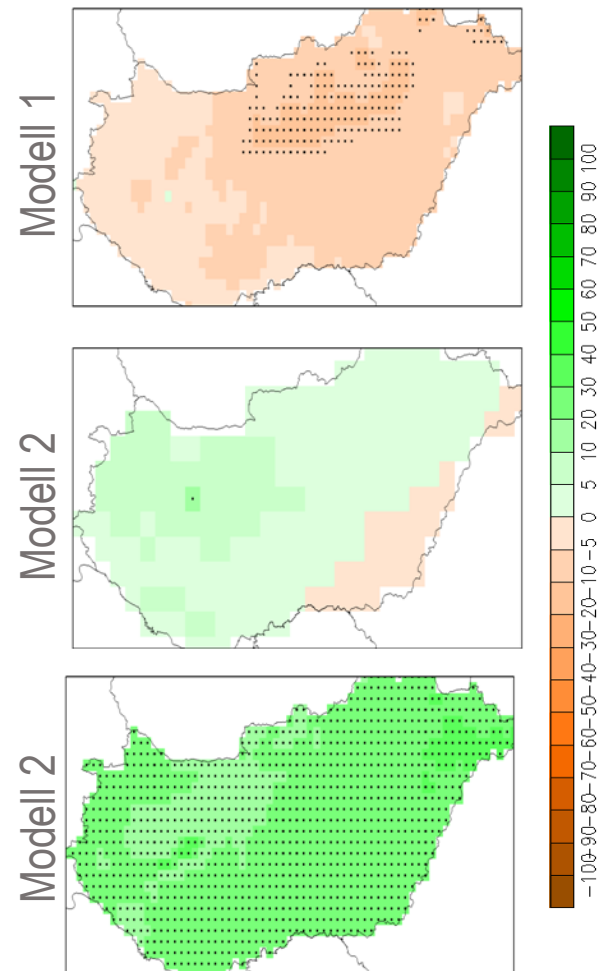
3. Éghajlati projekció

- Szimulációs időszak: 1950–2100
- Referencia: a modell múltbeli állapota

Magyarországi éves hőmérsékletváltozás (°C)
Referencia: 1971–2000

Éves csapadékösszeg változása (%)
Referencia: 1971–2000

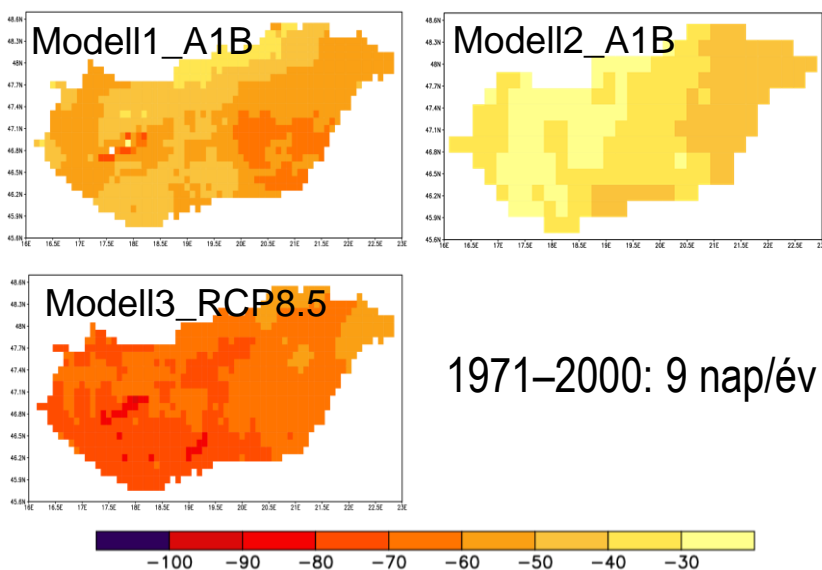

Milyen vizsgálatokat végzünk?

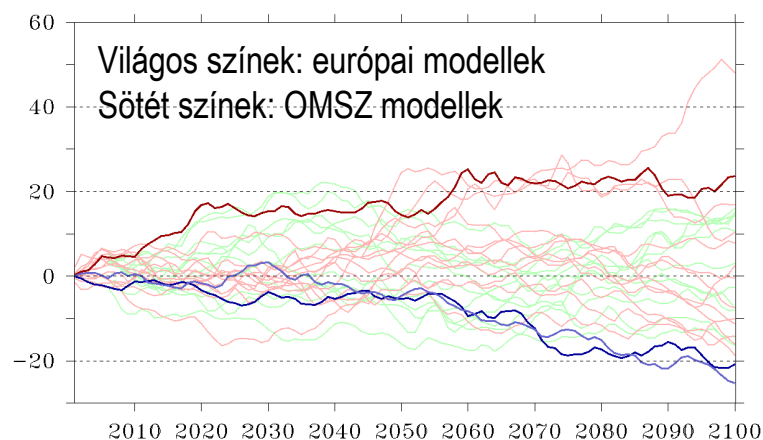
4. A modelleredmények utófeldolgozása

- Az eredményeket rendszerezjük, kiértékeljük (minden lépésben)
- Különböző statisztikákat, térképeket, grafikonokat készítünk
- Származtatott változókat számítunk (pl. éghajlati indexek)
- Az eredményeinket összevetjük az európai eredményekkel is

-10 °C-nál hidegebb napok relatív változása

Nyári csapadékváltozás (%) Referencia: 1971–2000

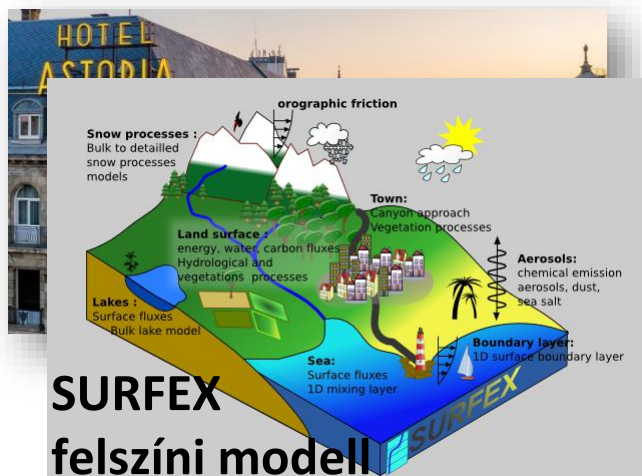

A modelleredmények felhasználása

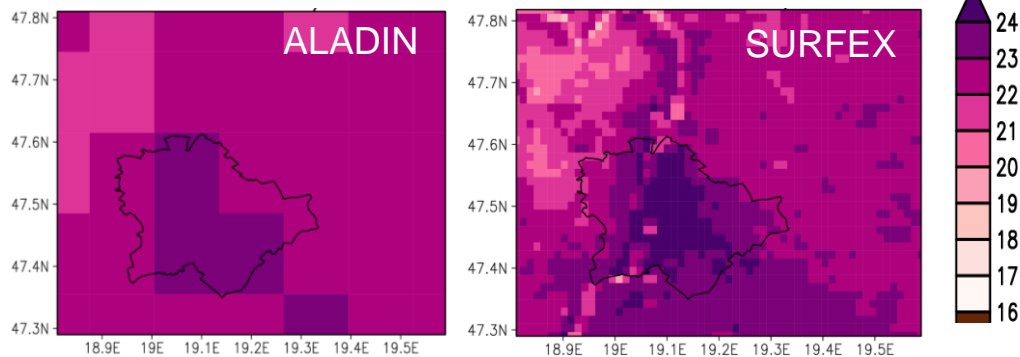
A jövőbeli éghajlatváltozással kapcsolatos célkitűzés:

- Mérsékelni a változást (elsősorban kibocsátás-csökkentés)
- Alkalmazkodni az elkerülhetetlen változásokhoz
- A klímamodellek csak meteorológiai információt adnak. De azt is tudnunk kell, hogy az éghajlatváltozás hogyan hat a társadalomra, iparra, gazdaságra, stb.

Pl: Milyen hatást gyakorol a klímaváltozás a városok légtérére?

2-m hőmérséklet nyáron (°C)
Budapest, 1971-2000

A városi modelleredmények tovább használhatók:
pl. mit kell tenni ahhoz, hogy a negatív hatásokat
(pl. hőszigetet nyáron) mérsékeljük?

Mit csinálunk a klímamodellezés mellett?

Részt veszünk hazai és nemzetközi pályázatokban → Új kutatási feladatok, együttműködés más szervezetekkel

A Klímamodellező Csoport projektjei 2003-tól napjainkig

Mit csinálunk a klímamodellezés mellett?

Információt és szolgáltatást nyújtunk számos vizsgálathoz

Hogyan érinti a klímaváltozás az egyes területeket?

Többszöri egyeztetés a felhasználókkal, új paraméterek előállítása (pl. turizmusnak sörkerti napok száma)

Mit csinálunk a klímamodellezés mellett?

Eredményeinket hazai és nemzetközi konferencián, publikációkban mutatjuk be

45. Meteorológiai Tudományos Napok

A Magyar Tudományos Akadémia
Földtudományok Osztálya
Meteorológiai Tudományos Bizottság

European Meteorological Society

162

LÉGKÖR 60. évfolyam(2015)

SZÉLENERGIA BECSLÉSEK REGIONÁLIS ÉGHAJLATI MODELLEK EREDMÉNYEI ALAPJÁN ASSESSMENT OF FUTURE WIND CONDITIONS OVER HUNGARY USING REGIONAL CLIMATE MODELS

Illy Tamás, Szépszó Gabriella

Országos Meteorológiai Szolgálat, 1024 Budapest, Kitaibel Pál utca 1., illy.t@met.hu, szepszo.g@met.hu

Összefoglalás. Az éghajlati rendszer viselkedése és jövőbeli fejlődése numerikus modellek segítségével írható le. Az éghajlati modellek eredményeinek megfelelő értelmezéséhez elengedhetetlen a szimulációk bizonytalanságainak számszerűsítése az ensemble módszer, azaz több globális és regionális klímamodell, valamint kibocsátási forgatókönyv alkalmazásával meg. Jelen tanulmányban a magyarországi szélviszonyok jövőbeli változását vizsgáljuk az Országos Meteorológiai Szolgálatnál alkalmazott két regionális klímamodell, az ALADIN-Climate és a REMO eredményei alapján. Az elemzés során a két modell mellett a 100 méteres szélsebességet, valamint a 100 méterre vonatkozó potenciális szélenergiát és teljesítményt vizsgáljuk. A vizsgálatok során a HUGRID és a CARPATCLIM-HU rácspontri megfigyelési adatbázissal vetettük össze a modellek eredményeit két (a HUGRID és a CARPATCLIM-HU) rácspontri megfigyelési adatbázissal vetettük össze a 1990 referencia-időszakra; a jövőben várható változásokat pedig 2021–2050-re és 2071–2100-ra számszerűsítettük.

Impacts of different RCP scenarios on ALADIN-Climate regional climate model projections over Hungary

Beatrix Bán (ban.b@met.hu) and Gabriella Zsebeházi
Regional Climate Modelling Group
Hungarian Meteorological Service, Budapest

EGU 2020: Sharing Geoscience Online
4-8 May 2020

Mit csinálunk a klímamodellezés mellett?

Ismeretterjesztő előadásokat tartunk, cikkeket írunk, interjúkat adunk TV-nek, rádiónak, újságnak.

BALATON

Fog még valaha havazni a Balatonnál?

MOLNÁR ZOLTÁN

Az ember okozta éghajlatváltozás a Balatonnál kevesebbet havazik, ami esik, mégis több jég. Mi áll a háttérben?

FŐLDAL > KIÁLLÍTÁSOK > VÁLTOZÓ VILÁGUNK KIHÍVÁSAI

Változó világunk kihívásai

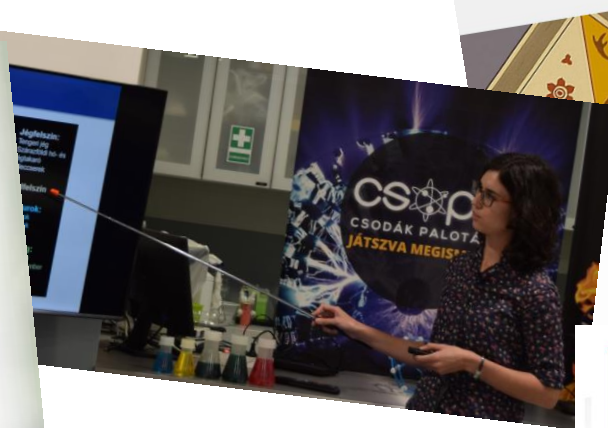
Klímaváltozás – élelmiszerbiztonság
2020. február 18-tól

**KOSSUTH
RÁDIÓ**

**FENNTARTHATÓSÁGI
Témahét**

Milyen elméleti és gyakorlati ismeretekre van szükség munkánkhoz?

- ✓ Dinamikus meteorológia, éghajlatlan, statisztika, matematika alapos ismerete
- ✓ A modellezéshez elengedhetetlen az elméleti háttér ismerete is (Numerikus modellezés)


```
typeset -Z2 MONTH=$2
typeset -Z2 nap=$3
typeset -Z2 ora=$4
NPASS=$5
step=3

INPUT=${HOME}/forcing_bp
OUTPUT=${HOME}/surfex_out_bp
WORKDIR=/vol002/zsebehazi/SURFEX/ALADINS2_ARP_1960-2005/work/budapest/surfex

if [[ ! -d "$WORKDIR" ]]; then mkdir -p $WORKDIR; fi
if [[ ! -d "$OUTPUT/${YEAR}/${MONTH}" ]]; then mkdir -p $OUTPUT/${YEAR}/${MONTH}; fi

cd $WORKDIR
rm $WORKDIR/*

echo $YEAR $MONTH $nap $ora > datum.dat

DAY=`/home/zsebehazi/myprograms/MAXIMUM.scr $YEAR $MONTH`
MAXSTEP=$(( DAY * 24. / step ))      ### forcing timestep

if [[ $NPASS -eq 1 ]]; then
  MSTEP=$(( MAXSTEP ))
  XTIME=$(( step * 3600. ))
  if [[ $YEAR -eq 2005 ]] && [[ $MONTH -eq 11 ]] && [[ $DAY -eq 15 ]]; then
```

- ✓ Alap programozási ismeret
- ✓ A modellek Fortran programnyelven íródtak, azokat shell scriptekkel futtatjuk
- ✓ A feldolgozásban Grads, cdo, R, programokat használunk

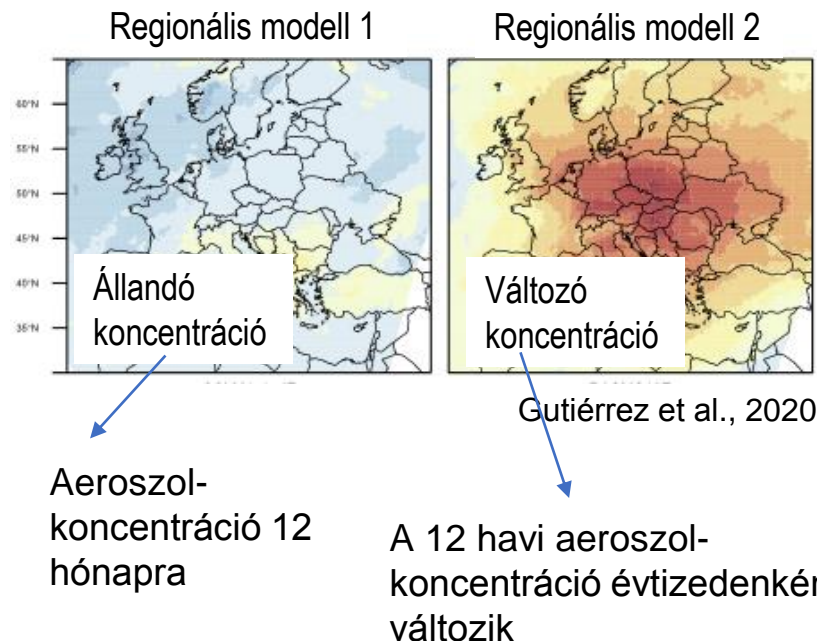
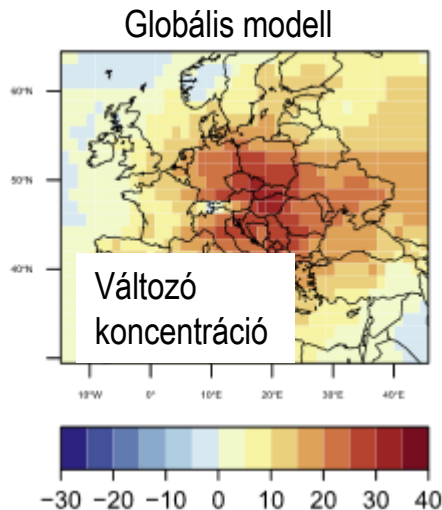
Minden megtanulható

Szakedolgozat- és diplomamunka témáink

1. A légtörő aeroszol-koncentráció leírásának módja az ALADIN-Climate modellben

- A regionális klímamodellekben az aeroszol-koncentráció külső kényszerként van figyelembe véve (nem a modell számítja)

Bejövő rövidhullámú sugárzás változás 2021–2050-ben
Referencia: 1971–2000

Az aeroszol-koncentráció figyelembevételének módja többek között hatással van a sugárzásra, hőmérsékletre.

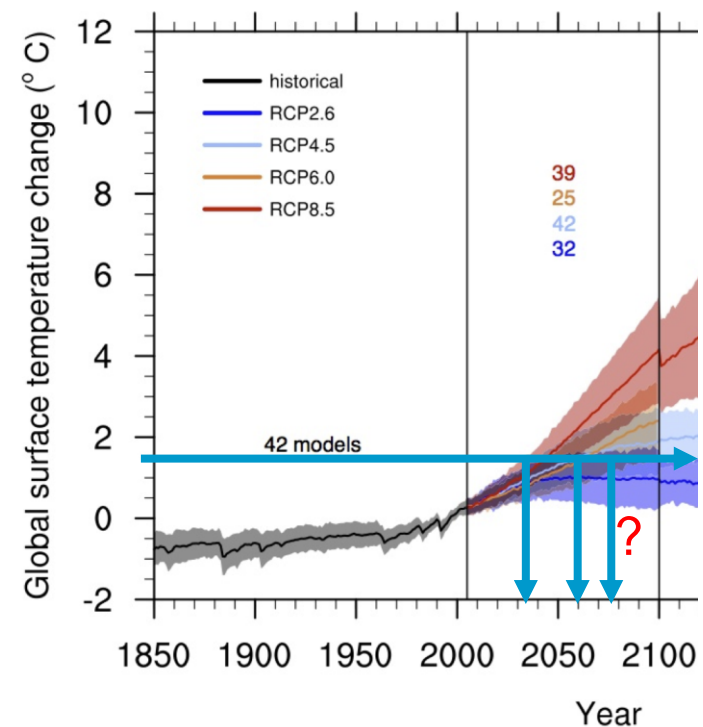
Modellezési,
kiértékelési
feladat

Szakedolgozat és diplomamunka témáink

2. A 1,5 fokos és a 2 fokos globális átlaghőmérséklet-emelkedés hatása Magyarország éghajlatára globális és regionális klímamodell-eredmények alapján

- A párizsi megállapodás célkitűzése: az évszázad végére a globális átlaghőmérséklet-emelkedést 1,5 és 2 °C alatt tartani az iparosodás előtti szinthez képest
- Feladat: A globális modellekben megkeresni azt az időszakot, amikor a hőmérsékletváltozás eléri az adott értéket, majd a regionális modellben megvizsgálni ezt az időszakot Magyarországra fókuszálva

Modellkiértékelési feladat

Köszönöm szépen a figyelmet!

METEOROLÓGIAI SZOLGÁLAT 1870-2000

Nincs érvényben riasztás

IDŐJÁRÁS ÉGHAJLAT LEVEGŐKÖRNYEZET ISMERET-TÁR OMSZ

Hírek Szervezeti felépítés Történet **Tevékenységek** Videók Minőségirányítás Közérdekű adatok Pályázatok, projektek Rendezvények

OMSZ > Tevékenységek > Klímamodellezés > Modellezési háttér

Modellezési háttér

A jövőbeli éghajlatváltozás vizsgálata hasonló tudományos eszközökkel történik, mint az időjárás előrejelzése. Mielőtt belevágunk a klímamodellezés háttérének bemutatásába, definiáljuk az éghajlat fogalmát és azt, hogy miben különbözik az időjárástól. Az **időjárás** a légkör pillanatnyi állapota vagy annak néhány óra, nap, hét folyamán tanúsított viselkedése; leírása a légköri állapothatározók (hőmérséklet, légnyomás, szélsébség, stb.) aktuális értékeivel vagy azok megváltozásával történik. Az **éghajlati rendszer** a légkör, a felszíni és a felszín alatti vizek, a szárazföld, a hó- és jégtakaró és az élővilág kölcsönható együttese (*1. ábra*). Folyamatai rendkívül széles időskálán zajlanak a komponensek eltérő tulajdonságai miatt. Ezért az éghajlatot a meteorológiai változók hosszabb időszak – általában több évtized – során mutatott statisztikai tulajdonságaival, pl. 30-éves átlaghőmérséklet, szélsőséges állapotok gyakorisága) jellemezzük.

Modellezési háttér

- ▶ Modellkísérletek
- ▶ Éghajlati szélsőségek
- ▶ Bizonytalanságok
- ▶ Felhasználás
- ▶ Városklíma modellezés
- ▶ Projektek
- ▶ Ismeretterjesztés

A OMSZ további tevékenységeit bemutató oldalak megtalálhatók a régi honlap [OMSZ - Szolgáltatunkról](#) oldalán.

Elérhetőség:

klimadinamika@met.hu

zsebehazi.g@met.hu

Honlap: www.met.hu/RCM